

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

ТЕМА ЗАНЯТТЯ: Аналіз роботи водопровідної мережі з регулювальними місткостями

Мета заняття: виробити вміння й навички аналізувати гідравлічні режими роботи мережі водопостачання з регулювальними місткостями, опанувати здібності застосування результатів гідравлічних розрахунків для забезпечення оптимальних режимів транспортування води.

Задача №1. Визначити, при якій максимальній витраті буде спостерігатися перетік з гірського резервуара №1, який розташовано вище, в нижній резервуар, якщо відстань між розрахунковими рівнями води в них дорівнює ΔH . Загальний опір водогонів від резервуара №1 до точки відбору S_4 , а від точки відбору до резервуара №2 – S_5 . Чисельні величини вихідних даних прийняти по додатку А.

Приклад розв'язування задачі

Дано: $\Delta H=20\text{м}$, $S_4=27$ (для витрати в $\text{м}^3/\text{с}$), $S_5=29$ (для витрати в $\text{м}^3/\text{с}$).

Найпростіша схема має вигляд, який показано на рис. 4.

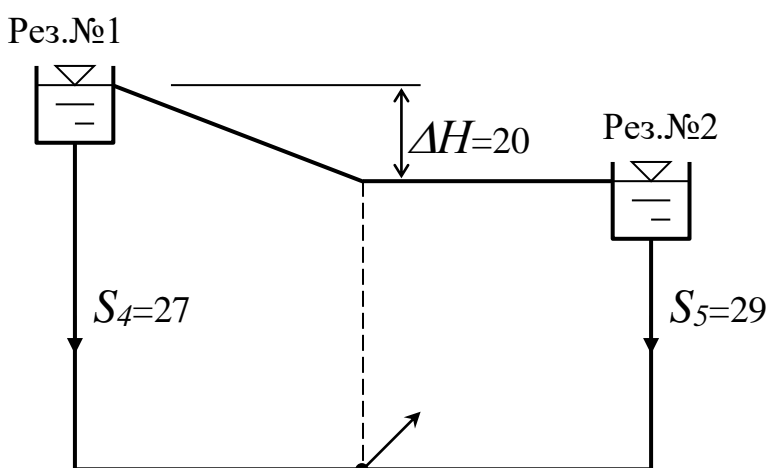

Рисунок 3.1 – Система з двома резервуарами

Перетік з одного резервуару в другий буде спостерігатися у тому випадку, коли витрата в системі буде трохи меншою критичної витрати, яка визначається за формулою:

$$Q_{кр} = \sqrt{\frac{H_1 - H_2}{S_4}} = \sqrt{\frac{\Delta H}{S_4}} = \sqrt{\frac{20}{27}} = 0,86 \text{ м}^3/\text{с}.$$

Якщо прийняти за мінімальну витрату, яка може надходити в резервуар №2, $Q_{\text{мін}}=1$ л/с, то перетік з одного резервуару в другий буде спостерігатися у всіх випадках, коли

$$Q_i \leq Q_{кр} - Q_{мін} = 0,860 - 0,001 = 0,859 \text{ м}^3/\text{с}.$$

Задача №2. Для умов попередньої задачі визначити, якими повинні бути діаметри водогонів зі сталевих труб при подачі води від резервуара №1 і №2, якщо їх довжини відповідно будуть l_1 і l_2 . Чисельні величини вихідних даних прийняти по додатку А.

Приклад розв'язування задачі

Дано: $l_1=5$ км, $l_2=2$ км, інші необхідні дані прийняти за результатами розв'язання попередньої задачі.

Діаметри відповідних водогонів визначаються, виходячи із наступних міркувань:

- треба спочатку визначити, які втрати тисків будуть у водогоні h ;
- враховуючи, що втрати напору пов'язані з діаметром залежністю

$$h = S Q^2 = S_0 l Q^2,$$

при відомих h , l і Q знайти S_0 , по якому можна визначити діаметри.

Втрати напору в водогоні від резервуара №1 до населеного пункту при максимальній витраті будуть

$$h_1 = H_1 - H_{в.мін} = 45 - 18 = 27 \text{ м}.$$

Втрати напору в водогоні від резервуара №2 до населеного пункту при максимальній витраті

$$h_2 = H_2 - H_{в.мін} = 25 - 18 = 7 \text{ м}.$$

Питомий опір для першого водогону повинен бути не більшим

$$S_{01} = h_1 / (l_1 Q_{1 макс}^2) = 27 / (5000 \times 1^2) = 0,0054 \text{ (для витрати в м}^3/\text{с)}.$$

Згідно з таблицями Шевельова Ф.А. [2] у ненових сталевих трубах $d=800$ мм $S_{01}=0,005514$, а $d=900$ мм – $S_{01} = 0,002962$. Таким чином, від першого резервуару до населеного пункту водогін частково приймається $d=900$ мм, а частково 800 мм так, щоб загальні втрати в ньому були 27 м, тобто,

$$h_1 + h_2 = 27,$$

де h_1 і h_2 - втрати напору в водогоні $d=800$ мм і $d=900$ мм відповідно.

$$S_{01} l_1 Q_{1 макс}^2 + S'_{01} (5000 - l_1) Q_{1 макс}^2 = 27,$$

де S_{01} і S'_{01} - питомі опори частини водогону $d=800$ мм і $d=900$ мм відповідно;

l_1 - довжини водогону $d=800$ мм, м;

$5000 - l_1$ - довжина водогону $d=900$ мм, м.

Тоді

$$0,005514 l_1 \times 1^2 + 0,002962 (5000 - l_1) \times 1^2 = 27;$$

$$(0,005514 - 0,002962) l'_1 = 27 - 0,002962 \times 5000;$$

$$0,002552 l'_1 = 12,19.$$

Звідки довжина ділянки $d=800$ мм буде 4776 м. Тоді перші 224 м водогону повинні бути $d=900$ мм.

Аналогічно визначаємо діаметр водогону від другого резервуару до населеного пункту

$$S_{02} = h_2 / (l_2 Q^2_{2 \text{ макс}}) = 7 / (2000 \times 0,491^2) = 0,01452 \text{ (для витрати в м}^3\text{/с)}.$$

Згідно з таблицями Шевельова Ф.А. [2] у ненових сталевих трубах $d=600$ мм $S_{02}=0,02262$, а $d=700$ мм – $S_{02}=0,01098$. Тоді

$$S_{02} l'_2 Q^2_{2 \text{ макс}} + S'_{02} (2000 - l'_2) Q^2_{2 \text{ макс}} = 7,$$

$$0,02262 l'_2 \times 0,491^2 + 0,01098 (2000 - l'_2) \times 0,491^2 = 7;$$

$$(0,005453 - 0,002647) l'_2 = 7 - 5,29;$$

$$l'_2 = 609 \text{ м.}$$

Таким чином, довжина ділянки $d=600$ мм повинна бути 609 м, а ділянки $d=700$ мм – 1391 м.

Задача №3. Для умов попередньої задачі та результатів її розв'язання розрахувати та побудувати графік сумісної роботи двох резервуарів на загальну мережу. Визначити межі характерних режимів.

Розв'язування типової задачі

Щоб побудувати графік сумісної роботи резервуарів, необхідно скорегувати їх характеристики на втрати напору на шляху від резервуару до точки відбору. Для цього необхідно з характеристики резервуару $H=const$ вирахувати втрати напору в водогоні, тобто,

$$H_{li} = H_l - h_i = H_l - (S'_l + S''_l) q_i^2,$$

де H_l – висота першого резервуару,

h_{0-i} – втрати напору в водогоні від першого резервуару до точки відбору при витраті в ньому q_i ,

S'_l і S''_l – загальний опір кожної з ділянок водогону при витраті q_i .

$$S_l = S_{0l} \times l,$$

S_{0l} і l – питомий опір і довжина відповідної ділянки.

Для побудовання графіка розраховується допоміжна таблиця 8. З цією ціллю необхідно максимально можливу подачу розбити на кілька відрізків, які повинні бути кратними 100 л/с (або 10 л/с при малих подачах) і для кожного визначити втрати напору в водогоні.

За умовами попередньої задачі від першого (вищого) резервуару вода подається в мережу спочатку водогоном $d=900$ мм з $S_0=0,002962$

довжиною 224 м, а потім водоходом $d=800$ мм з $S_0=0,005514$ (для витрат в $\text{м}^3/\text{с}$) довжиною 4776 м. Тоді

$$h_i = (0,002962 \times 224 + 0,005514 \times 4776) q_i^2 = 26,9984 q_i^2$$

Таблиця 3.1 – Розрахунок елементів характеристики першого резервуару

Витрата $q_i, \text{м}^3/\text{с}$	0,2	0,4	0,6	0,8	1,0
$h_i, \text{м}$	1,08	4,32	9,72	17,28	27,0
$H_{1i} = H_1 - h_i, \text{м}$	43,92	40,68	35,28	27,72	18,0

Від другого резервуару вода подається спочатку трубопроводом $d=700$ мм з $S_0=0,01098$ довжиною 1391 м, а потім трубопроводом $d=600$ мм з $S_0=0,002262$ довжиною 609 м. Тоді

$$h'_i = (0,01098 \times 1391 + 0,002262 \times 609) q_{i1}^2 = 29,0486 q_{i1}^2$$

Максимальна подача від другого резервуару $0,491 \text{ м}^3/\text{с}$.

Допоміжна таблиця розраховується аналогічно першому резервуару.

Таблиця 3.2 – Розрахунок елементів характеристики другого резервуару

Витрата $q_i, \text{м}^3/\text{с}$	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5
$h'_i, \text{м}$	0,29	1,16	2,61	4,65	7,26
$H_{2i} = H_2 - h'_i, \text{м}$	24,71	23,84	22,39	20,35	17,74

За даними таблиць 1 і 2 будується графік (рис. 3.2.).

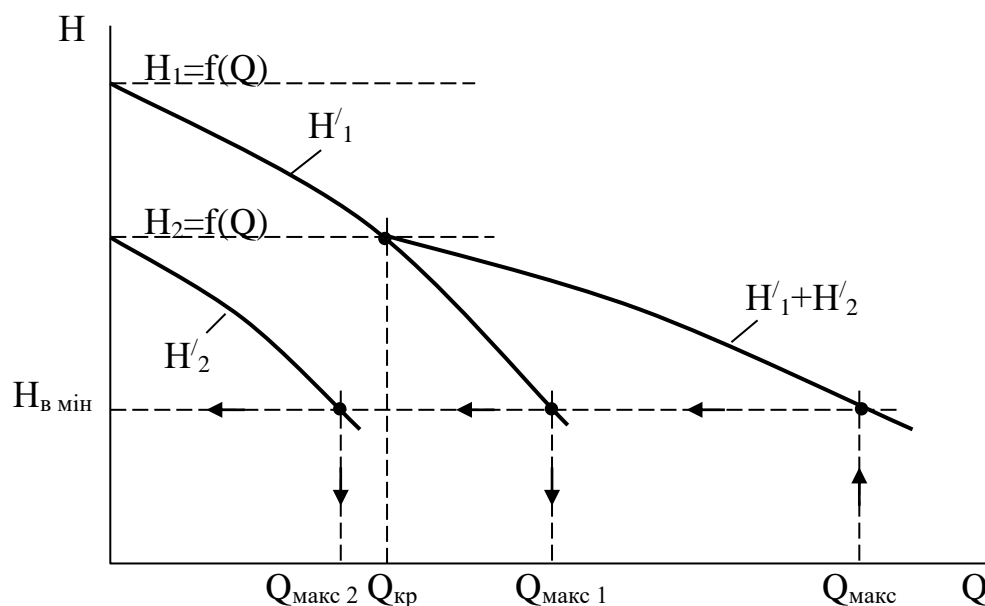

Рисунок 3.2 – Графік сумісної роботи двох резервуарів на загальну мережу

На графіку сумісної роботи крива H'_1 будується за величинами H_1 (табл. 2), крива H'_2 – за величинами H_2 (табл. 9), крива $(H'_1 + H'_2)$ – шляхом складання абсцис кривих H'_1 і H'_2 при постійних дискретних значеннях ординат. Максимальне надходження з кожного із резервуарів можна знайти, якщо з точки $Q_{\max}$ провести вертикальну лінію до перетину з кривою $(H'_1 + H'_2)$, а потім провести горизонтальну лінію до перетину з кривими H'_1 і H'_2 . Ця лінія буде також на висоті мінімально допустимого вільного напору в мережі.

Точка, з якої обидва резервуари стануть підживлювачами, відповідає критичній витраті. До $Q_{кр}$ вода буде перетікати з одного резервуару в другий, а при $Q > Q_{кр}$ вода в систему буде надходити з обох резервуарів.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке найпростіша система і чим вона характеризується?
2. Як впливає величина відбору між підживлювачами на характер руху води між ними?
3. Що таке критична витрата і від чого вона залежить?
4. Від чого залежить максимальна витрата, яка може бути відібрана з системи?
5. Яким чином кількість підживлювачів враховується під час перевірових розрахунків водопровідних систем?
6. Яка різниця у вузлових рівняннях для схеми системи з одним контуром і двома вежами, які подають воду в мережу?

Література

1. ДБН В.2.5-74:2013 Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування. [Чинний від 2014-01-01]. Вид. офіц. Київ : Мінрегіон України, 2013. 172 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052303.pdf>.
2. Герасимов Г Г.. Гідравлічні та аеродинамічні машини: підручник. Рівне : НГВГП, 2008. 241 с. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/2264/1/076%20zah.pdf>.
3. Орлов В. О., Тугай Я. А., Орлова А. М. Водопостачання та водовідведення : підручник. Київ : Знання, 2011. 359 с.

